

7. **Україна в 2008 р.:** щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : монографія / за заг. ред. Ю.Г. Рубана. – К. : Вид-во НІСД, 2008. – 744 с.

8. **From Red to Grey:** The "Third Transition" of Aging Populations in Eastern Europe and the Former Soviet Union. – World Bank, 2007. – 52 p.

9. **Purchasing Power Europe** 2008/2009. – GfK GeoMarketing Map of the Month – November, 2008. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.gfk-geomarketing.com>.

10. **The 2008 Legatum Prosperity Index.** A Global Assessment of Wealth and Wellbeing. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.prosperity.com>.

11. **Ukraine: Poverty Assessment.** Poverty and Inequality in a Growing Economy. – World Bank, 2005. – Report No. 34631-UA. – 111 p.

УДК 334.716+658.14(477)

Доц. Л.О. Шкварчук, канд. екон. наук;
студ. І.М. Павлов – НУ "Львівська політехніка"

АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Проаналізовано тенденції та структуру інвестиції в основний капітал вітчизняних підприємств протягом останніх років; методи управління внутрішніми джерелами формування власного капіталу; збільшення власного капіталу підприємствами України через емісію акцій; залучення позикового капіталу вітчизняними підприємствами шляхом випуску єврооблігацій; можливі способи застосування та вдосконалення способів оптимізації структури джерел фінансування інвестицій в основний капітал.

Ключові слова: основний капітал, операційний прибуток, амортизаційні відрахування, зовнішні джерела фінансування інвестицій.

Assoc. prof. L.O. Shkvarchuk; stud. I.M. Pavlov – NU "L'vivs'ka Politekhnikha"

Analysis of the sources of the shaping the fixed capital by enterprises of Ukraine

Beside article the author has analysed trends and structure of the investment in the fixed capital by domestic enterprises during last years; the methods of management of the internal source of shaping the own capital; increase of the own capital by enterprises in Ukraine through the emission of the shares; borrowing the capital by domestic enterprise through the issue the eurobonds; the possible ways to use and improvements of the ways to optimization of the structure of the sources of the financing investment in the fixed capital.

Keywords: fixed capital, operating profit, amortization, external sources of the financing investment.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки однією з найважливіших проблем, що стоять перед будь-яким підприємством, є проблема залучення ресурсів для фінансування нових та вже існуючих інвестиційних проектів. Ця проблема особливо актуальна в наш час в умовах економічної кризи, за надмірної зношеності основних виробничих фондів у багатьох галузях економіки.

Постановка цілей. Перед керівництвом підприємств постає низка аспектів, аналіз яких дає змогу оцінити можливості залучення капіталу і оптимізувати структуру його джерел. Для цього потрібно детально вивчити ефективність управління внутрішніми джерелами формування власного капіталу, можливість збільшення власного капіталу через емісію акцій, залучення позикового капіталу шляхом випуску облігацій, можливі способи застосування

та вдосконалення наведених вище способів оптимізації структури джерел фінансування інвестицій в основний капітал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему фінансування інвестиційної діяльності підприємств, зокрема відтворення основних фондів, досліджує багато як вітчизняних (І.А. Бланк), так і зарубіжних (В.В. Ковальов) авторів [1, 2]. Аналізують різні аспекти фінансової та інвестиційної діяльності підприємств: одні автори акцентують увагу на процесі відтворення основних фондів і технічного переозброєння, інші наголошують на питанні оптимального співвідношення власних і позикових коштів, треті – на управлінні поточною фінансовою діяльністю і забезпечення ритмічності поточних платежів. Сучасні тенденції світового господарювання, високий рівень зношеності устаткування промислових підприємств і потреба запровадження нових технологій визначають актуальність вибраної теми і потребують її подальшого вивчення (С.В. Філіппова , Н.М. Сімакова) [3].

Тому важливими є аналіз структури джерел фінансування інвестицій в основний капітал і вивчення питань управління формуванням фінансових ресурсів з метою активізації інвестиційного процесу та забезпечення прискорення технічного переозброєння промисловості.

Виклад основного матеріалу. Управління власним капіталом пов'язане як із забезпеченням ефективного використання вже нагромадженої його частини, так і з формуванням власних фінансових ресурсів для забезпечення майбутнього розвитку підприємства. У процесі управління формуванням власних фінансових ресурсів їх класифікують за джерелами цього формування. До внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів підприємства належить нерозподілений прибуток, амортизаційні відрахування від використовуваних власних основних засобів і нематеріальних активів та інші внутрішні джерела. Виділяють також зовнішні джерела формування власного капіталу, а саме: залучення додаткового пайового або акціонерного капіталу, отримання підприємством безоплатної фінансової допомоги і інші зовнішні джерела.

Перед тим, як вдаватись до зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів, повинні бути реалізовані всі можливості їхнього формування за рахунок внутрішніх джерел. Оскільки основними планованими внутрішніми джерелами формування власних фінансових ресурсів підприємства є сума чистого прибутку і амортизаційних відрахувань, то насамперед у процесі планування цих показників доцільно передбачити можливість їх зростання за рахунок різних резервів.

Механізм управління формуванням операційного прибутку, якому належить основна роль у формуванні загальної суми балансового прибутку, створюють з урахуванням тісного взаємозв'язку цього показника з обсягом реалізації продукції, доходів і витрат підприємства.

У формуванні власних фінансових ресурсів також важливу роль відіграють амортизаційні відрахування від використовуваних власних основних засобів і нематеріальних активів. При цьому під терміном "амортизація" основних фондів і нематеріальних активів згідно з Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств" розуміють поступове віднесення витрат

на їх придбання, виготовлення або поліпшення на зменшення скоригованого прибутку платника податку в межах норм амортизаційних відрахувань [4].

Низка авторів вважає, що головне місце серед джерел самофінансування займають саме амортизаційні відрахування, аргументуючи це тим, що в процесі відтворення основних фондів вони більшою мірою, ніж прибуток, можуть бути фінансовою базою самостійності підприємств завдяки синхронності між кругообігом основних фондів і формуванням амортизаційного фонду, а також через меншу залежність від кон'юнктурних змін, пов'язаних з результатами господарської діяльності підприємства [5, 6]. Інші автори вважають, що основу формування власних внутрішніх фінансових ресурсів підприємства, спрямованих на виробничий розвиток, становить нерозподілений прибуток – він формує переважну частину його власних фінансових ресурсів, забезпечує приріст власного капіталу, а, відповідно, і зростання ринкової вартості підприємства [1, 7, 8].

Однак, здійснення технічного переозброєння виробництва тільки за рахунок власних джерел (чистого прибутку й амортизації) стає неможливим в умовах їх обмеженості в обсязі та надмірної зношеності основних виробничих фондів у багатьох галузях економіки, що визначає потребу поглиблення подальшого дослідження в напрямку збільшення власного капіталу шляхом залучення зовнішніх джерел (наприклад, емісія акцій акціонерними товариствами) та використання різних форм запозичення капіталу (наприклад, залучення кредитів чи випуск облігацій).

Загалом, структура джерел фінансування підприємства залежить від багатьох чинників:

- оподаткування доходів підприємства;
- темпів зростання реалізації товарної продукції та їхньої стабільності;
- структури активів підприємства;
- стану ринку капіталу;
- відсоткової політики комерційних банків;
- рівня управління фінансовими ресурсами підприємства тощо.

Табл. 1. Обсяги інвестицій в основний капітал у 2000-2008 рр.

Роки	Обсяги інвестицій	
	у фактичних цінах, млн грн	у % до попереднього року
2000	23629	114,4
2001	32573	120,8
2002	37178	108,9
2003	51011	131,3
2004	75714	128,0
2005	93096	101,9
2006	125254	119,0
2007	188486	129,8
2008	233081	123,7

Щодо реальної ситуації у вітчизняній промисловості, то за підсумками 2008 р. за рахунок всіх джерел фінансування на промислових підприємствах України освоєно 233,081 млрд грн інвестицій в основний капітал, що на 23,7 % більше порівняно з попереднім роком (табл. 1). При цьому протягом

2000-2008 рр. динаміка інвестицій в основний капітал мала позитивну тенденцію [9].

Табл. 2. Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування у 2000-2008 рр.

Показники	Обсяги, млн грн								
	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
У фактичних цінах, млн грн									
Всього	23629	32573	37178	51011	75714	93096	125254	188486	233081
зокрема, за рахунок									
коштів державного бюджету	1210	1749	1863	3570	7945	5077	6846	10458	11576
коштів місцевих бюджетів	975	1332	1365	2095	3544	3915	5446	7324	9918
власних коштів підприємств та організацій	16198	21770	24470	31306	46685	53424	72337	106520	132138
коштів іноземних інвесторів	1400	1413	2068	2807	2695	4688	4583	6660	7592
коштів населення на будівництво власних квартир ¹	...	...	...	...	...	...	7019	9879	9495
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	1176	1415	1573	1822	2577	3091	5110	8549	11589
кредитів банків та інших позик	391	1400	1985	4196	5735	13740	19406	31182	40451
інших джерел фінансування	2279	3494	3854	5215	6533	9161	4507	7914	10322
% до загального обсягу									
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
зокрема, за рахунок									
коштів державного бюджету	5,1	5,4	5,0	7,0	10,5	5,5	5,5	5,6	5,0
коштів місцевих бюджетів	4,1	4,1	3,7	4,1	4,7	4,2	4,3	3,9	4,2
власних коштів підприємств та організацій	68,6	66,8	65,8	61,4	61,7	57,4	57,8	56,5	56,7
коштів іноземних інвесторів	5,9	4,3	5,6	5,5	3,6	5,0	3,7	3,5	3,3
коштів населення на будівництво власних квартир ¹	...	...	...	...	...	...	5,6	5,2	4,1
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	5,0	4,4	4,2	3,6	3,4	3,3	4,1	4,5	5,0
кредитів банків та інших позик	1,7	4,3	5,3	8,2	7,6	14,8	15,5	16,6	17,3
інших джерел фінансування	9,6	10,7	10,4	10,2	8,5	9,8	3,5	4,2	4,4

Головним джерелом інвестування в основний капітал у 2008 р. були власні кошти підприємств і організацій, за рахунок яких освоєно 56,7 % всіх

капіталовкладень, проте при цьому простежено загальну тенденцію до зниження їхньої частки (на 11,9 % порівняно з 2000 р.) (табл. 2). Частка інвестицій, що фінансуються за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, яка становила у 2000 р. 9,2 %, після коливань протягом останніх років в межах від 8,7 % (2002 р.) до 15,2 % (2004 р.), у 2008 р. становила знову 9,2 %. За наведеними даними видно, що кошти іноземних інвесторів відіграють незначну роль серед джерел фінансування інвестицій в основний капітал і в 2008 р. становили всього 3,3 %, що може бути зумовлено негативним впливом чинників політичного і зовнішньоекономічного характеру, зокрема фінансово-економічною кризою.

В аналізованому періоді продовжувалося зростання інвестицій в основний капітал, освоєних за рахунок кредитів банків, питома вага яких в 2008 р. становила 17,3 %, що є позитивною тенденцією, бо свідчить про підвищення ролі банківської системи в кредитуванні реального сектора економіки [9].

Висновки та пропозиції. Отже, власні кошти підприємств і організацій відіграють основну роль у фінансуванні інвестицій в основний капітал вітчизняних підприємств. Причиною цього є низка характеристик власного капіталу: простота його залучення, відсутність потреби сплачувати відсотки за користування капіталом, забезпечення фінансової стійкості підприємства, його платоспроможності в довготерміновому періоді та зниженням ризику банкрутства. Самофінансування за критерієм фінансової стійкості і міцності завжди краще. Збільшення частки власного капіталу свідчить також про зростання рівня фінансової незалежності підприємства і підвищення його резервного позикового потенціалу, тобто здатності підприємства залучати позикові кошти на вигідніших умовах, що зумовлює детальніше вивчення питань управління, насамперед, власним капіталом.

Однак, за ринкових відносин важливого значення набуває вибір оптимальної структури джерел фінансування підприємств. Найприйнятнішим для підприємства є комплексний підхід до вибору джерел фінансування.

Потрібно врахувати, що фінансування за рахунок власного капіталу не приводить до виникнення зобов'язань, а за рахунок позикового капіталу спричинює фінансові зобов'язання підприємства. Водночас треба мати на увазі, що за всі зовнішні фінансові ресурси підприємства потрібно платити відсотки. Тому ці ресурси є предметом особливої уваги менеджерів підприємства.

Література

1. Бланк И.А. Управление формированием капитала. – К. : Вид-во "Ника-Центр", 2000. – С. 95-98.
2. Ковалев В.В. Управление финансовой структурой фирмы : учебн.-практ. пособ. – М. : ТК Велби, 2007. – С. 147.
3. Філіппова С.В., Сімакова Н.М. Джерела фінансування інвестицій в основний капітал підприємств України // Труды Одесского политехнического университета. – 2007. – № 2 (28). – С. 15.
4. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28.12.1994 р., № 334/94-ВР із змінами та доповненнями (остання редакція від 01.01.2008 р.). – С. 34-36.
5. Матвиенко И. Финансовое обеспечение технического перевооружения промышленности Украины. – К. : Вид-во "Наук. думка", 2004. – С. 59-60.

6. Музиченко А.С. Інвестиційна діяльність в Україні : навч. посіб. – К. : Вид-во "Кондор", 2005. – С. 28.
7. Волков А.С. Искусство финансирования бизнеса. Выбор оптимальных схем. – М. : Изд-во "Вершина", 2006. – С. 154.
8. Рудык Н.Б. Структура капитала корпораций: теория и практика. – М. : Изд-во "Дело", 2004. – С. 112.
9. **Офіційний сайт Державного комітету статистики України.** Оперативна статистична інформація. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 330. 341.1: 336.14: 334.716

Доц. Н.Б. Ярошевич, канд. екон. наук;
студ. В.М. Троцюк – НУ "Львівська політехніка"

ПРІОРИТЕТИ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗРІЗІ

Розглянуто стан бюджетного фінансування технологічних інновацій промислових підприємств у регіональному розрізі та проблеми регіонального розвитку в контексті пріоритетів бюджетного фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств.

Ключові слова: інновації, бюджетне фінансування, промислові підприємства.

Assoc. prof. N.B. Yaroshevych; stud. V.M. Trociuk – NU "L'vivs'ka Politekhnik"

Budgetary financing priorities of innovative development in regional case

In the article, consisting of the budgetary financing of technological innovations of industrial enterprises in a regional cut and problem of regional development is considered of context of priorities of the budgetary financing of innovative activity of industrial enterprises.

Keywords: innovations, budgetary financing, industrial enterprises.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Багато вітчизняних та зарубіжних дослідників наголошують, що сьогодні глобалізаційні процеси у світовій економіці посилюють конкурентну боротьбу між учасниками економічного процесу, і панівного становища у цій боротьбі набувають транснаціональні корпорації, які володіючи значними коштами, вкладають їх в інноваційне виробництво. За таких умов підвищення конкурентоспроможності держави загалом та її адміністративно-територіальних одиниць зокрема, можливе лише шляхом інноваційного економічного розвитку.

Для забезпечення інноваційного розвитку української економіки потрібна модернізація технологічної структури промислових підприємств, переважна більшість яких, як відомо, зосереджена в центральних областях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за темою, в яких започатковано розв'язання проблеми. Питання щодо стану, перспектив функціонування інноваційної політики розглянуто у працях І.В. Алексєєва, М.І. Крупки, Я.А. Жаліло, С.І. Архєєєва, Я.Б. Базилюка та ін. Проблемі рівня та напрямків інноваційного розвитку національних підприємств присвячено праці О.І. Амоші, В.В. Козика О.Є. Кузміна, Т. Кужда, Р.Г. Майстро; питання інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку висвітлено у праці С.В. Онишко. Проте потребують поглибленого вивчення також питання пріоритетів бюджетного фінансування інноваційного розвитку в регіональному розрізі.